

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

FINLAND – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 31 december 2020

I. SAMMANFATTNING

Finland är en rättsstat och en parlamentarisk demokrati med starka och oberoende institutioner. De mänskliga rättigheterna garanteras i lagstiftning och respekteras väl. Finland placerar sig mycket högt i internationella rankingar vad gäller såväl civila och politiska som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter bland annat vad gäller pressfrihet och låg grad av korruption.

Finland leds för tredje gången av en kvinnlig statsminister och samtliga fem partiledare i regeringskoalitionen är kvinnor. Kvinnor är generellt mer välutbildade än män, samtidigt som deras genomsnittliga inkomster är lägre än mäns. Våld mot kvinnor utgör ett allvarligt problem. Ökande näthat mot kvinnliga politiker riskerar att ha en negativ påverkan på demokratin.

Finland tillhör de främsta länderna vad gäller efterlevnad av fackliga rättigheter enligt *Global Rights Index 2020*. Löntagarna kan organisera sig fackligt och förhandla kollektivt om arbetsvillkoren. Den fackliga anslutningsgraden har dock sjunkit sedan 2013 och är nu under 60 procent. Flera arbetsgivarorganisationer har på senare tid valt att gå ifrån centraliserade avtal, men trepartsmodellen med regeringen, arbetsgivare och fack är fortsatt en viktig grundpelare i systemet.

Europadomstolen har under 2019-2020 fällt Finland två gånger för att ha kränkt rätten till liv. Den ena domen gällde att regeringen misslyckats med att förhindra en skolskjutning, vilket har lett till striktare villkor för vapenlicens. Den andra domen handlade om en asylsökande som återsänts

till Irak och uppgavs ha dödat efter ankomsten. Det har senare framkommit att domstolen försetts med falska uppgifter om asylsökandens död. Migrationsverket har med anledning av målet gjort en översyn av sitt arbetsätt.

Regeringen har tagit initiativ till en rad reformer för att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna, bland annat genom att göra föräldraledighetssystemet mer jämställt samt motarbeta tvångsaktenskap och våld mot kvinnor. Regeringen har också uttalat avsikt att revidera den så kallade translagen så att korrigerig av juridiskt kön skiljs från medicinska utredningar och fortplantningsförmåga, och att självbestämmandet ökar för barn vars kön inte entydigt kan identifieras.

Under coronapandemin har regeringen, i samverkan med presidenten, under en period förklarat att undantagsförhållanden råder och tagit beredskapslagen i bruk. Lagen har gett myndigheterna rätt att vidta åtgärder för att begränsa smittspridningen. Dessa åtgärder har bland annat påverkat rörelse- och mötesfriheten. Personer i utsatta situationer har fått det ännu svårare under pandemin. Barn och unga har i perioder endast haft tillgång till distansundervisning, och verksamheter utanför skolan har ställts in. Enligt Statistikcentralens preliminära uppgifter ökade antalet rapporterade fall av våld i nära relationer med tolv procent under första halvan av pandemiåret 2020. Utöver begränsningen för finländares rätt att resa in och ut ur landet pandemiåtgärderna ifrågasatts relativt lite i den allmänna debatten, förutom i viss mån av juridiska experter.

Landet toppade 2020 för tredje året i rad FN:s så kallade lyckoindex.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

Finland är en väl fungerande rättsstat. I *World Justice Project Rule of Law Index* hamnar Finland 2020 på tredje plats.

Domstolarnas oberoende garanteras i grundlagen. De är endast bundna av gällande rätt och ingen utomstående instans kan ingripa i dess avgöranden. Extraordinära domstolar är uttryckligen förbjudna i grundlagen. Finland har en justitiekansler med grundlagstryggad självständig och oberoende ställning. Justitiekanslern övervakar att myndigheterna iakttar gällande rätt, inklusive de mänskliga rättigheterna, och gör utredningar med anledning av medborgarnas klagomål. Justitiekanslern utnämns av presidenten och avger

årligen en skriftlig verksamhetsberättelse till riksdagen och regeringen. En Justitieombudsman som riksdagen utser övervakar därtill förvaltningsapparaten. Därutöver finns det ett antal oberoende ombudsmannainstitutioner som övervakar att lagen iakttas på vissa specialområden, bland andra Diskrimineringsombudsmannen (DO) och Jämställdhetsombudsmannen (JO). Det finns även ett center för mänskliga rättigheter som är ett fristående expertorgan och som bland annat arbetar med information och utbildning om mänskliga rättigheter och utarbetar rapporter om hur rättigheterna tillgodoses.

Finland är det tredje minst korruperade landet i världen enligt *Transparency Internationals* index för upplevd korruption 2019. Konsultföretaget *GAN Integrity Solutions*, som specialiserat sig på att bedöma förekomsten av korruption i ett 100-tal stater, bedömer att korruption inte förekommer inom polisväsendet i Finland, som åtnjuter högt förtroende bland medborgarna.

Enligt justitieministeriets webbtjänst, Antikorruption.fi, förekommer dock viss korruption, speciellt i verksamheter som involverar både näringsliv och myndigheter. Forskarna pekar ut byggnadsbranschen, offentlig upphandling och anbud samt samhällsplanering som centrala riskområden för korruption i landet.

Rättssäkerhet

Rättssäkerheten är god. Grundlagen garanterar likhet inför lagen och rätten att utan dröjsmål få sin sak prövad av domstol eller annan behörig myndighet. Lagstiftningen innehåller också garantier för rättvisa rättegångar och god förvaltning. Rättshjälp kan beviljas både i samband med rättegångar och i andra ärenden gällande personer vars ärende antingen behandlas i finska domstolar eller som har sin hemvist i Finland.

Den som blivit offer för allvarliga våldsbrott och sexualbrott kan oberoende av inkomst få ett rättegångsbiträde som bekostas av statens medel.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Det finns inga uppgifter om att straffrihet skulle förekomma.

En rättegång mot en person misstänkt för krigsbrott under det andra inbördeskriget i Liberia 1999-2003 har inletts. Mannen är sedan tio år bosatt i Finland.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Finland är en konstitutionell och parlamentarisk republik med ett flerpartisystem. President och riksdag är direktvalda, medan regeringen är beroende av riksdagens stöd. Riksdagen innehar den huvudsakliga lagstiftande makten och regeringen den huvudsakliga exekutiva makten. Det kan dock noteras att ministrarna i regeringen samtidigt är invalda i riksdagen och att vissa även är ledamöter i kommunfullmäktige.

Enligt första kapitlet, tredje paragrafen i grundlagen utövas regeringsmakten av republikens president samt statsrådet (regeringen). Presidenten leder Finlands utrikespolitik i samverkan med regeringen, och beslutar om Finlands förhållande till andra stater och om landets agerande i internationella organisationer eller vid internationella förhandlingar. Presidenten är också överbefälhavare för Försvarsmakten. Riksdagen består av 200 ledamöter valda i allmänna val med starkt personinslag. Rösträttsåldern är 18 år. Valdeltagandet vid det senaste valet 2019 var 72 procent.

Riksdagen väljer statsministern, som presidenten därefter utnämner till uppdraget. De övriga ministrarna utnämns av presidenten i enlighet med förslag av statsministern.

I den nuvarande regeringen, ledd av statsminister Sanna Marin, är tolv av nitton ministrar, inklusive statsministern själv, kvinnor. Samtliga av de fem regeringspartierna leds av kvinnor. Av riksdagsledamöterna är 47 procent kvinnor. Av Europaparlamentets ledamöter från Finland är andelen kvinnor högre, 57 procent.

Finland har kommunalt självstyre och en stor del av besluten som berör invånarna fattas på kommunal nivå. Kommunalval äger rum vart fjärde år. Det senaste ägde rum 2017, och valdeltagandet var då 58,8 procent. Åland har ett omfattande självstyre. Samerna har inom sitt hembygdsområde

språklig och kulturell autonomi, vilket medför en relativt vidsträckt självbestämmanderätt.

Regeringen har överlämnat en proposition till riksdagen om planen att införa en ny förvaltningsnivå mellan kommuner och staten genom att skapa 18 landskap. Varje landskap ska styras av ett fullmäktige vars medlemmar väljs i direkta val. Detta är en del av en omfattande reform av social- och hälsovården.

Riksdagens grundlagsutskott har kommit att spela en allt mer central roll i riksdagens arbete. Utskottet bereder bland annat ärenden rörande stiftande, ändrande eller upphävande av grundlag och ger utlåtanden om lagförslags eller andra ärendens grundlagsenlighet eller förhållande till fördrag om de mänskliga rättigheterna. Utskottet kan också behandla ministeransvarighetsärenden.

Kvinnliga politiker, inklusive ministrar, är utsatta för en närmast ständig hatkampanj på sociala medier. En man som flera gånger hotat inrikesminister Maria Ohisalo (De Gröna) i sociala media dömdes i december 2020 till fyra månaders villkorligt fängelse för olaga hot. I en oberoende studie från 2019, beställd av statministerns kontor, framkom det att 28 procent av kommunala beslutsfattare som blivit utsatta för hatpropaganda upplevde minskad vilja att delta i beslutsfattandet.

Det civila samhällets utrymme

Civilsamhällets organisationer kan verka fritt i Finland. Dialog förs mellan civilsamhällesorganisationerna, regeringen och riksdagens utskott i en rad frågor, bland annat kvinnors och hbtqi-personers lika rättigheter.

Delegationen för mänskliga rättigheter är ett samarbetsorgan, kopplat till centret för mänskliga rättigheter och består av 20–40 sakkunniga från olika forskningsinstitut, organisationer och myndigheter. Delegationen tillsätts av riksdagens Justitieombudsman och utgör Finlands nationella människorättsinstitution.

Genom så kallade medborgarinitiativ kan medborgarna antingen lägga fram lagförslag eller ta initiativ till beredning av lagstiftning. Initiativ som stöds av 50 000 personer inom en sexmånadersperiod måste behandlas av riksdagen. Totalt har 46 initiativ tagits till behandling sedan möjligheten infördes år 2012. I en handfull fall har initiativen lett till ändringar i lagstiftningen, såsom

i frågor om en könsneutral äktenskapslag och närståendeoption för samkönade föräldrar.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Enligt Europadomstolens dom från september 2020 har Finland, i ett mål som gällde skolskjutningen i Kauhajoki 2008 där tio personer dödades utöver gärningsmannen, kränkt rätten till liv. Kärnan i målet är att polisen hade möjlighet att beslagta det skjutvapen som gärningsmannen använde, men avstod efter ett samtal med vederbörande. Domstolen anser dock att ansvaret inte enbart kan läggas på den enskilda polisen, utan staten måste ta ansvar för kontrollen av skjutvapen, då felaktig användning av dessa riskerar människors liv. Domstolen ansåg däremot inte att det begåtts några fel i den nationella rättsprocessen som följde där polismannen fick en varning för brott mot tjänsteplikt av oaktsamhet. Reglerna för vapenlicens skärptes som en följd av skolskjutningarna i Kauhajoki respektive i Jokela ett år tidigare.

Tortyr definieras som ett brott i grundlagen och det finns särskilda straffbestämmelser om tortyr i strafflagen. Straffet för tortyr är fängelse i lägst två och högst tolv år. Det finns inga uppgifter om att tortyr förekommer.

Den Europeiska kommittén mot tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning besökte senast Finland i september 2020. Särskilt uppmärksammades situationen för frihetsberövade personer i i olika former av förvar, såsom häkten och ungdomshem. På vissa anläggningar rådde det personalbrist, inklusive av medicinsk personal, och på andra noterades föråldrad infrastruktur. Kommittén uttryckte viss oro över den relativt höga frekvensen av isolering av de förvarstagna samt de långa bältesläggningstiderna på psykiatriska enheter. Patienterna vid dessa enheter ansågs inte heller ha konsulterats i tillräcklig utsträckning.

Efter kritik från Europeiska kommittén samt FN:s kommitté mot tortyr har lagstiftningen ändrats så att det inte längre är möjligt att kvarhålla häktade i polishäkten i avvaktan på dom längre än i sju dagar.

Finland har gjort en reservation till artikel 10.2 b och 3 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter med innebörden att det inte alltid

är ändamålsenligt att hålla unga lagöverträdare som är åtalade eller dömda avskilda från vuxna (*se vidare under Barnets rättigheter*).

Dödsstraff

Dödsstraff förbjuds i grundlagen. Straffet avskaffades i fredstid 1949 och i krigstid 1972. Sista avrättningen för brott i fredstid verkställdes 1825 och för brott i krigstid 1944.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Rätten till frihet och personlig säkerhet regleras i grundlagen och respekteras väl. Godtyckliga frihetsberövanden förekommer inte.

De gränsrestriktioner som infördes med anledning av coronapandemin kritiserades inledningsvis såsom oförenliga med grundlagen och de mänskliga rättigheterna då finska medborgare inte får hindras att resa in och ut ur landet. Detta ledde till att regeringen förtydligade att finska medborgare *rekommenderades* att inte vidta onödiga resor, men att det inte fanns några lagliga hinder mot det.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Yttrandefriheten garanteras i grundlagen. Finsk press och media är oberoende i förhållande till makten och uppgifter om att censur skulle förekomma finns inte. Marknaden för dagstidningar är relativt koncentrerad. Finland rankades på andra plats i *Reportrar utan gränsers* pressfrihetsindex 2020.

Myndighetshandlingar är offentliga men kan beläggas med sekretess, till exempel på grund av nationens säkerhet eller om de innehåller känsliga uppgifter om enskilda personers privatliv.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Föreningsfrihet råder i Finland. Det behövs inget tillstånd för demonstrationer men polisen ska informeras senast sex timmar innan en allmän sammankomst genomförs utomhus på allmän plats. En anmälan som lämnas senare kan accepteras om sammankomsten inte orsakar oskälig olägenhet för allmän ordning.

Polisens metoder för att skingra en klimatdemonstration som blockerade trafiken i centrala Helsingfors i oktober 2020 fick mycket uppmärksamhet.

Det gäller framför allt huruvida det är tillåtet av polisen att använda pepparsprej mot personer som gör passivt motstånd. Inrikesministern krävde omedelbart en utredning av Polisstyrelsen. En förundersökning under ledning av en specialiståklagare pågår.

Under coronapandemin har regeringen, i samverkan med presidenten, under en period förklarat att undantagsförhållanden råder och tagit beredskapslagen i bruk. Lagen har gett myndigheterna rätt att vidta åtgärder för att begränsa smittspridningen. Dessa åtgärder har bland annat påverkat mötesfriheten.

Religions- och övertygelsefrihet

Finlands grundlag garanterar religions- och övertygelsefrihet. Lagen om religionsfrihet garanterar rätten att utöva en religion. Var och en kan ansluta sig till ett religiöst samfund som motsvarar dennes religiösa övertygelse eller begära utträde ur det.

Föräldrarna beslutar om barnets religiösa ställning om barnet ännu inte har fyllt 12 år. För ett barn som har fyllt 12 år krävs skriftligt samtycke av vårdnadshavaren för ändring i hans religiösa ställning. Barn som har fyllt 15 år kan själv inträda i eller träda ut ur ett trossamfund med vårdnadshavarnas skriftliga samtycke.

Det finns ingen statskyrka i Finland, men den evangelisk-lutherska kyrkan och den ortodoxa kyrkan, som majoriteteten av befolkningen tillhör, är så kallade folkkyrkor med en offentligrättslig särställning som föreskrivs i lag. Medlemmar betalar kyrkoskatt till sin församling. För lagstadgade uppgifter såsom begravningar, utgår statsstöd.

De registrerade religiösa samfunden har privaträttslig status och religionsfrihetslagen föreskriver hur registrering av samfund sker. Jehovas vittnen, Finlands Frikyrka, Katolska kyrkan i Finland, Adventskyrkan och de islamiska samfunden är de största registrerade samfunden i Finland.

I grundskolan och gymnasiet anpassas konfessionslös religionsundervisning till den religion som majoriteteten av eleverna bekänner sig till. För elever med en religiös tillhörighet som avviker från majoritetens erbjuds undervisning i minoritetsreligioner och livsåskådning. Kravet är att det i samma kommun

bor minst tre elever som är berättigade till undervisning. Elever som inte hör till något religiöst samfund undervisas i livsåskådningskunskap.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Fackliga rättigheter och relaterade frågor

Finland har ratificerat ILO:s åtta kärnkonventioner. Dessa rättigheter garanteras i lagstiftning, och tillämpas generellt sett i praktiken.

Arbetsförhållanden och löneläge är i en internationell jämförelse goda. Det finns ingen lagstadgad minimilön, utan lönerna bestäms genom allmänbindande kollektivavtal.

Finland tillhör grupp 1, länder där kränkningar av fackliga rättigheter sällan förekommer, i den Internationella fackliga samorganisationens (ITUC) *Global Rights Index 2020*. Löntagarna kan organisera sig fackligt och förhandla kollektivt om arbetsvillkoren. Den fackliga anslutningsgraden har sjunkit sedan 2013 och är under 60 procent. År 2017 uppskattades drygt hälften av de manliga och två tredjedelar av de kvinnliga löntagarna höra till ett fackförbund.

Traditionellt har den sociala dialogen skett inom det så kallade trepartssystemet där regeringen, arbetsgivarna och fack förhandlar om villkoren för de anställda. Flera arbetsgivarorganisationer har dock valt att gå ifrån centraliserade avtal.

Arbetslösheten uppgick år 2020 till 7,8 procent bland personer i åldern 15–74 år. Sysselsättningsnivån är lägre bland personer i åldern 55–64 och bland utrikesfödda kvinnor jämfört med de andra nordiska länderna.

Det finns inga stora skillnader mellan kvinnor och män när det gäller deltagande på arbetsmarknaden. Arbetsmarknaden är dock i hög grad segregerad enligt kön. Kvinnor och män arbetar i huvudsak i olika branscher, yrken och med skilda uppgifter. Kvinnor tjänar i genomsnitt 16 procent mindre än män. Löneskillnaden mellan könen, som kvarstår när hänsyn tagits till en rad faktorer såsom utbildningsnivå, bransch och yrke, är cirka 6,7 procent. Följaktligen får kvinnor 22 procent mindre i pension än män.

Utbildningsnivån bland kvinnor i yrkesverksam ålder är högre än bland män, men andelen kvinnor på ledande positioner är lägre. Bland börsnoterade

bolag är sju procent av styrelseordföranden och åtta procent av verkställande direktörer kvinnor. Andelen kvinnor av styrelsemedlemmarna i statsägda bolag är nu 41 procent jämfört med 30 procent bland övriga bolag. Ungefär en tredjedel av företagare är kvinnor. Deltids- och visstidsanställningar är vanligare bland kvinnor än bland män.

Även om antalet finländska pappor som tar ut föräldraledighet har ökat under 2000-talet, tar de i snitt ut endast elva procent av föräldraledighetsdagarna. En reform av föräldraledighetssystemet har inletts som syftar till en jämnare fördelning av familjeledigheterna, ökad jämställdhet och minskade löneskillnader. Enligt lagförslaget ska båda föräldrarna tilldelas lika många föräldraledighetsdagar.

Diskriminering och ojämlik behandling i arbetslivet är förbjuden enligt lag. Enligt Jämställdhetsombudsmannen är diskriminering i samband med graviditet eller föräldraledighet ett centralt jämställdhetsproblem som förekommer i alla branscher och sektorer. Utöver kön utgör ålder, ursprung, nationalitet och språk vanliga grunder för diskriminering i arbetslivet.

Europarådet har konstaterat att människohandel i Finland i allmänhet är relaterad till utnyttjandet av utländsk arbetskraft. Offentliga uppgifter om omfattningen saknas, men flest fall har upptäckts inom bygg- och restaurangbranscherna. En revidering av utlänningslagen pågår i syfte att bättre förebygga utnyttjande av utländsk arbetskraft.

Den finska bokföringslagen ålägger sedan 2017 bolag av en viss typ att rapportera om sitt sociala ansvar. Rapporteringsskyldigheten omfattar stora företag av allmänt intresse, såsom börsbolag, kreditinstitut och försäkringsbolag. Det finns även ett rådgivande organ, delegationen för samhälls- och företagsansvar, som har till uppgift att främja en effektiv tillämpning av OECD:s riktlinjer för multinationella företag och att vara nationellt förbindelseorgan tillsammans med arbets- och näringsministeriet.

Genomförandet av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter i femtio av Finlands största börsnoterade företag har analyserats med stöd från Människorättscentret. I rapporten *Words to Deeds* som publicerades 2019 visas att de flesta företagen är engagerade i att upprätthålla respekten för de mänskliga rättigheterna samtidigt som det finns brister i att omvandla åtagandena till handling. Arbets- och näringsministeriet har

kartlagt förutsättningarna för att lagstifta företags ansvar och förberedelser för reglering på området pågår.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Patientens ställning inom social- och hälsovården har fastslagits i lag. Lagstiftningen kompletteras av vårdrekommendationer som syftar till att säkerställa såväl ändamålsenlig vård som tillgång till vård inom rimlig tid. Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering på grund av bland annat hälsotillstånd.

Folkhälsan i Finland är generellt sett god. Riskfaktorer är förhöjt blodtryck, kolesterol samt fetma som har blivit vanligare bland befolkningen i arbetsför ålder. Hälsoläget påverkas av olika faktorer såsom utbildningsnivå och regionala skillnader. De flesta finländarna uppger att de har en måttlig (69 procent) eller bra (14 procent) mental hälsa.

Medellivslängden för män är 79,2 år och för kvinnor 84,5 år. Mödra- och barnadödligheten är mycket låg. Enligt Unicefs senaste *The State of the World's Children* är mödradödligheten tre per 100 000 födselar. Av 1 000 levande födda barn dör två före fem års ålder.

Enligt Institutet för hälsa och välfärd har Finland den strängaste abortlagstiftningen i Norden. Flickor under 17 och kvinnor över 40 år får göra abort fram till tolfte veckan oavsett anledning. För kvinnor mellan 18 och 39 år krävs medicinska eller sociala skäl samt tillstånd från två läkare. I praktiken är det relativt lätt att få tillstånd att göra abort. Vid speciella omständigheter och för flickor under 17 år kan Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården bevilja tillstånd för abort fram till den tjugonde veckan (vid risk för svåra missbildningar på fostret fram till den 24:e veckan). Efter flera år med kontinuerlig nedgång förblev antalet aborter oförändrat år 2019 jämfört med föregående år. Antalet utförda aborter var 7,7 per 1 000 kvinnor i fertil ålder.

Riksdagen väntas behandla frågan om en uppdaterad abortlagstiftning, då medborgarinitiativet ”EgenVilja2020” samlat in fler än 50 000 underskrifter. Medborgarinitiativet kräver bland annat att krav på särskilda skäl för abort före den tolfte graviditetsveckan och utlåtande från två läkare tas bort.

Rätten till utbildning

Alla invånare har enligt grundlagen rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. En läropliktsreform träder i kraft 2021 enligt vilken läropliktsåldern höjs till 18 år och läromedel erbjuds kostnadsfritt även på gymnasienivå.

Traditionella och stereotypa uppfattningar påverkar utbildnings- och yrkesvalen. Många utbildningsområden är segregerade enligt kön, även om utbildningsstyrelsen strävar efter att främja en genusmedveten utbildning där flickor och pojkar uppmuntras att välja ”icke-traditionella” branscher.

Det finska utbildningssystemet är av god kvalitet och placerar sig högt i internationella jämförelser. Det finns ett utvecklat studiemedelssystem med möjlighet till studielån. Enligt OECD:s *Better Life Index* uppnår 88 procent av den vuxna befolkningen i Finland minst en gymnasieutbildning. Andelen studenter som fortsätter på högskole- eller universitetsnivå är över genomsnittet i OECD.

Utbildning i mänskliga rättigheter är en integrerad del i utbildningen och i läroplanerna från förskola till gymnasienivå. Regeringen ger även stöd till oberoende organisationer för att främja de mänskliga rättigheterna i samhället och stödja demokrati och hållbar utveckling samt minska diskriminering.

Under coronapandemin har barn och unga i perioder endast haft tillgång till distansundervisning.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard är överlag väl tillgodosedd. Cirka sex procent av finländarna levde 2018 under den relativa fattigdomsgränsen. Finland placerar sig på plats tolv i UNDP:s index över mänsklig utveckling 2020. Finland har även toppat FN:s lyckoindex *World Happiness Report* de senaste tre åren. Endast två procent av befolkningen uppgav att de har en låg grad av livstillfredsställelse i OECD:s undersökning *How's Life? 2020* som genomfördes 2018.

Enligt OECD:s indikatorer är den regionala jämlikheten i levnadsstandard relativt hög, även om hushållens disponibla inkomst tenderar att vara högre i södra Finland än i landets östra och norra delar.

Folkpensionsanstalten (FPA) sörjer för den sociala tryggheten, bland annat genom stöd till barnfamiljer, sjukförsäkring, rehabilitering, grundtrygghet för arbetslösa, grundläggande inkomststöd, bostadsbidrag, studiestöd, minimipensioner samt stöd till personer med funktionsnedsättning.

Finland är det enda europeiska land där bostadslösheten har minskat flera år i rad. Antalet lånvarigt hemlösa bedömdes 2019 vara färre än tusen personer. Den relativa fattigdomsgränsen följer EU:s riktlinjer om 60 procent av hushållens medelinkomst. Även om Finland är ett land med låg fattigdom har fattigdomen bland barnfamiljer ökat.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Förbudet mot diskriminering på basis av kön, könsidentitet och könsuttryck är lagstadgad i lagen om jämställdhet. Jämställdhetsombudsmannen övervakar jämställdhetslagen och främjar jämställdhet mellan könen.

Enligt jämställdhetsstrategin för 2021–2023 har regeringen som målsättning att göra Finland till ett ledande land i fråga om jämställdhet. I Europeiska Jämställdhetsinstitutets *Gender Equality Index 2020* kommer Finland på en fjärde plats och i *World Economic Forums Global Gender Gap Report 2020* på tredje plats.

Våld mot kvinnor har av regeringen identifierats som ett betydande människorättsproblem. År 2019 fick myndigheterna kännedom om 10 600 offer för våldsbrott i nära relationer, en ökning med sju procent från föregående år. Kvinnor utgjorde 77 procent av alla vuxna offer. Enligt Statistikcentralens preliminära uppgifter ökade antalet rapporterade fall av våld i nära relationer med tolv procent under första halvan av 2020.

Skyddet för utsatta kvinnor har förbättrats efter att ansvaret för finansieringen av skyddshem överfördes till staten år 2015. Fastän antalet familjeplatser på skyddshemmen har ökat från 114 platser år 2015 till 211 i dagsläget, motsvarar detta antal endast ungefär hälften av de platser som Finland borde tillhandahålla enligt Europarådets rekommendationer.

I 2019 års enkät ”Hälsa i skolan” uppgav cirka 33 procent av flickorna i årskurs 8 och 9 samt på gymnasie- eller motsvarande nivå att de blivit utsatta

för stötande sexuella förslag eller sexuellt ofredande. Omkring en tiondel av flickorna uppgav att de blivit utsatta för sexuellt våld minst en gång under året.

År 2019 anmäldes 4 300 sexualbrott. Av dessa var cirka 1 477 våldtäktsbrott där nästan 90 procent av målsägandena var kvinnor. Regeringen har aviserat genomgripande reformer i lagstiftningen om sexualbrott och avser lämna en proposition på området under 2021, där bland annat definitionen av våldtäkt förväntas beakta aspekten samtycke.

Efter att det första stödcentret för kvinnor som utsatts för sexuella övergrepp öppnades i Helsingfors 2017 har liknande stödcenter etablerats på sju orter i Finland. Enligt *Amnesty International* är dock organisationer som arbetar för att bekämpa våld mot kvinnor systematiskt underfinansierade.

Vissa delar av den kvinnliga befolkningen är särskilt utsatta för våld. Kvinnor med funktionsnedsättning och med utländsk bakgrund är mer utsatta för våld än kvinnor i majoritetsbefolkningen. Polisen började år 2020 att föra riksomfattande statistik över hedersrelaterade motiv i våldssituationer.

Enligt Europarådets expertgrupp för bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Grevio) erbjuds yrkesverksamma inom det straffrättsliga systemet inte systematiskt utbildning om våld mot kvinnor innan de tillträder. Bland de frivilliga utbildningarna som erbjuds i tjänsten saknas områden såsom tvångsäktenskap, könsstympling och hedersrelaterat våld.

Könsstympling av kvinnor och flickor är förbjuden enligt strafflagen och kan betecknas som misshandel eller grov misshandel. Riksdagen godkände 2020 ett medborgarinitiativ om att uttryckligen förbjuda könsstympling av kvinnor och flickor i strafflagen. Regeringen har aviserat sin avsikt att utreda om det finns ett behov av att reglera icke-medicinsk omskärelse av pojkar.

Barnets rättigheter

Efter att Barnombudsmannen och FN:s kommitté för barnets rättigheter har påtalat att principen om barnets bästa inte tillräckligt konsekvent beaktas i lagberedning och samhälleligt beslutsfattande har en tvärpolitisk grupp utarbetat en nationell barnstrategi. Strategin fokuserar bland annat på att barnets rättigheter konsekvent beaktas i all politisk och faktisk verksamhet och att utsatta barns ställning ska tryggas.

Den som är under 18 år får inte ingå äktenskap. Genom en revidering av äktenskapslagen avskaffades år 2019 möjligheten för minderåriga att ingå äktenskap via ett dispensförfarande. Ett äktenskap som ingåtts utomlands på behörigt sätt ska i regel vara giltigt också i Finland. Myndigheterna kan dock neka ett erkännande om äktenskapet skulle leda till ett resultat som strider mot rättsordningen i Finland. En proposition om upphävande av tvångsäktenskap, som även preciserar bestämmelserna om erkännande av utländska äktenskap, var ute på remiss i slutet av 2020.

Straffmyndighetsåldern uppgår till 15 år. 15–17-åringar kan dömas till ungdomsstraff, som är en kombination av övervakning och individuellt anpassade program för att hantera underliggande problem såsom hantering av ilska och missbruk. Denna möjlighet används dock relativt sällan. Andelen unga av de som dömts till fängelse har minskat, men strafftiden har blivit längre då brotten de unga döms för blivit grövre. Det finns ett tiotal minderåriga som är placerade tillsammans med vuxna i fängelse. Finländska myndigheter överväger därför placering på färre fängelser med tillskapande av särskilda ungdomsavdelningar.

FN:s kommitté för barnets rättigheter har i ett avgörande slagit fast att Finland kränkt tre artiklar i konventionen om barnets rättigheter: artikel 3 (barnets bästa), artikel 19 (barnets rätt till skydd mot våld och övergrepp) och artikel 22 (barnets rätt till skydd och humanitärt bistånd). Samtliga artiklar har kränkts i ett fall som gäller en familj med föräldrar av samma kön som avvisades till Ryssland. Enligt kommittén har den finska staten försummat sin skyldighet att i tillräcklig utsträckning beakta barnets bästa, och inte säkerställt att klaganden inte löper någon verklig risk att lida allvarlig skada, genom exempelvis våld, trakasserier, mobbing och stigmatisering, som ett resultat av moderns sexuella läggning.

Regeringens agerande gentemot de finländska barn som befinner sig i läger i nordöstra Syrien har varit politiskt och juridiskt kontroversiellt och bland annat föranlett en polisutredning av utrikesministerns agerande. I de riktlinjer som fastställdes av regeringen är utgångspunkten barnets bästa och att barnen ska få hjälp. En av utrikesministern utsedd särskild representant fattar beslut i enskilda fall och ska då också beakta huruvida de personer som tas hem utgör ett säkerhetshot.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Finlands nationalspråk är finska och svenska. I dagsläget har drygt fem procent av befolkningen svenska som modersmål. Det allmänna ska enligt grundlagen tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhällseliga behov på lika grunder. Språklagen preciserar rätten att i kontakt med domstolar, myndigheter och kommuner använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska. Språklagen anger också att kommuner delas upp i en- eller tvåspråkiga, vilket bland annat har betydelse för vilket eller vilka språk myndigheterna ska använda i sin handläggning. I praktiken finns det inte alltid tillräckligt med svenskspråkig personal för att kommuner och myndigheter ska kunna leva upp till lagens krav.

Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans (ECRI) gav i september 2019 Finland rekommendationer att bland annat utvidga diskriminerings- och jämställdhetsombudsmännens behörighet för att bättre samla information om samt motverka och beivra hatpropaganda och hatbrott motiverade av rasism, homo- och transfobi.

Samernas ställning som urfolk är fastslagen i grundlagen som också stadgar att samerna ska tillförsäkras kulturell autonomi inom sitt hembygdsområde i ärenden som angår deras språk och kultur. Vad som ingår i autonomi preciseras i lag. Myndigheterna har en plikt att förhandla med Sametinget, som utgör en självständig offentligrättslig juridisk person, om vissa åtgärder som kan inverka på samernas ställning som ett urfolk. Justitieministeriet och Sametinget har i samarbete utarbetat råd om hur förhandlingsplikten kan uppfyllas.

De samiska språken utgör officiellt språk inom samernas hembygdsområde. Det innebär i huvudsak rätt att använda samiska språk i kontakter med myndigheter och offentlig sjukvård. Över hälften av samerna bor dock utanför hembygdsområdet.

Definitionen av vem som är same har under senare år lett till stora kontroverser och försvårat arbetet med att stärka samernas rättigheter. Det faktum att den högsta förvaltningsdomstolen i strid med Sametingets ståndpunkt godkände personer i Sametingets vallängd har också kritiserats av FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna.

Regeringen inledde en sannings- och försoningsprocess 2017. Syftet med processen är att sammanställa och synliggöra samernas erfarenheter av finska statens och olika myndigheters agerande och dess konsekvenser för samerna som urfolk och individer. En kommission ska tillsättas i närtid för att utföra uppdraget.

Hbtqi-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Lagen om likabehandling förbjuder diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet. Den rättsliga ställningen för hbtqi-personer har gradvis förbättrats under de senaste åren. Samkönade par har sedan 2017 rätt att ingå äktenskap. Sedan 2009 är det möjligt att inom ett parförhållande adoptera sin partners biologiska barn – så kallad närståendeadoption.

Av EU:s byrå för grundläggande rättigheters (FRA) senaste undersökning framgår att samhällets attityder till hbtqi-personers lika rättigheter har förbättrats. Diskriminering, trakasserier och hatbrott förekommer dock fortsatt. Av de finska hbtqi-personer som deltog i FRA:s undersökning uppgav en dryg tredjedel att de under det senaste året utstads för diskriminering och trakasserier på grund av sin sexuella läggning eller könsidentitet. Trans- och intersexpersoner är mest utsatta.

Korrigerig av juridiskt kön är endast möjlig för den som är över 18 år och som antingen är infertil eller steriliserar sig, något som bland annat kritiserats av en rad internationella organ. Regeringen har aviserat en revidering av den så kallade translagen så att korrigerig av juridiskt kön ska åtskiljas från medicinska utredningar och krav såsom avsaknad av fortplantningsförmåga. Regeringen avser även att ge ökat självbestämmande åt barn vars kön inte entydigt kan identifieras. Ingrepp i könsorganen som inte är medicinskt nödvändiga ska inte få förekomma utan barnets tillstånd.

Flyktingars och migranternas rättigheter

En utredning av finländska forskare, beställd av den sittande regeringen, visar att de ändringar i utlänningslagen liksom i asylpraxis som genomfördes under perioden 2015–2019 verkar ha samverkat på ett sätt som försämrat asylsökandes rättsskydd i Finland. Enligt forskarna tog politiken sikte på den miniminivå som är förenlig med folkrätten. Exempelvis avskaffades möjligheten till humanitärt skydd. Asylsökandes rätt till juridiskt bistånd i samband med intervjuer begränsades, och tidsfristen för att överklaga ett negativt beslut förkortades. Enligt forskarna fick dock åtgärderna för att

förverkliga det uttalade målet om en mer effektiv och snabbare process önskad effekt utan ledde åt till sämre kvalitet och förlängda processer.

En proposition med förslag att stärka asylsökandes rättigheter genom bland annat tillgång till juridiskt biträde under asylinterjuerna har överlämnats till riksdagen. Regeringen ser också över reglerna för familjeåterförening för att främja barnets bästa, däribland kravet på att underåriga ska ha tillräckliga medel för att försörja en familjemedlem.

Europadomstolen meddelade i en dom från november 2019 att Finland kränkt rätten till liv genom att återsända en asylsökande till Irak, där denne strax efter återsändandet uppgavs ha dödats. Det visade sig dock senare att domen baserats på falska uppgifter. Den asylsökande var vid liv och dennes dotter och make har åtalats för grov förfalskning och grovt bedrägeri.

Den fällande domen i Europadomstolen ledde till att Migrationsverket granskade 319 av sina i lagakraftvunna asylbeslut eftersom domstolen fäst särskild uppmärksamhet vid att de finländska myndigheterna inte hade bedömt framtida hot på ett korrekt sätt. Migrationsverket har fortsatt att utveckla sina rutiner i nära samarbete med UNHCR. Detta arbete fortsätter trots att Europadomstolens dom visade sig vara baserad på förfalskade uppgifter.

Sedan 2019 är det möjligt att dra tillbaka en persons medborgarskap om vederbörande begått brott såsom allvarliga terrorbrott, förräderi eller spionage och som utdömts en påföljd på minst fem års fängelse. Medborgarskapet kan dock inte tas tillbaka om det skulle innebära att personen blir statslös.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Såväl grundlagen som diskrimineringslagen förbjuder diskriminering på grund av funktionsnedsättning.

Den nationella människorättsinstitutionen har enligt lag uppgiften att främja, skydda och övervaka genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. För ändamålet har en särskild kommitté, Utskottet för mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning (VIOK), skapats i vilken det bland annat ingår representanter för civilsamhällsorganisationer som arbetar med dessa frågor.

För att stödja verkställigheten av konventionen utarbetades handlingsprogrammet ”Rätt till delaktighet och likabehandling” för åren 2018–2019. Programmet resulterade bland annat i åtgärder för att göra personer med funktionsnedsättning mer delaktiga vid beredning av lagstiftning samt öka medvetenheten i ämnet i ministeriernas verksamheter.

Tillträde till arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning utgör fortsatt en utmaning även om andelen arbetslösa bland dem minskat efter satsningar från ansvariga ministerier. Enligt en enkät från samarbetsorganisation Handikappforum hade 57 procent av de svarande upplevt diskriminering i samband med att de sökte arbete och 31 procent vid antagning till utbildning. Den bristande tillgången till arbetsmarknaden leder inte sällan till en svag ekonomisk situation.

Enligt Diskrimineringsombudsmannen är risken för att personer med funktionsnedsättning blir utsatta för diskriminering större för kvinnor, barn och äldre, personer med utländsk bakgrund eller som tillhör en minoritet, samt hbtqi-personer.

Finländska organisationer inom funktionshinderområdet och finländsk kompetens inom frågor som rör funktionsnedsättning är uppskattade internationellt. De finländska organisationerna är mycket starka i internationell jämförelse och de har betydande ställning också i internationella handikapporganisationer. Dövas världsförbund har till exempel sitt huvudkontor i Helsingfors.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Finland

Regeringens demokratisatsning, som går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister, genomförs också i Finland. Ambassadens arbete med demokratifrågor har under de senaste åren ofta skett i samarbete med andra aktörer, till exempel Hanaholmen, Kulturcentrum för Sverige och Finland. Inom ramen för den feministiska utrikespolitiken har ambassaden bland annat arrangerat seminarier om den svenska föräldraledighetsmodellen. Därutöver är Finland en viktig samarbetspartner för Sveriges globala demokratifrämjande.

Finland granskades i FN:s universella granskningsmekanism (UPR) senast 2017. Sverige rekommenderade Finland att revidera sin lagstiftning om rättsligt erkännande av transsexuellas könsidentitet genom att avskaffa krav på bland annat sterilisering, annan medicinsk behandling och psykisk diagnos. Finland rekommenderades också att ta hänsyn till barnets bästa vid medicinska ingrepp på spädbarn och barn med intersexualitet samt att öka det ekonomiska stödet till aktörer som arbetar för att motverka våld och sexuellt våld mot kvinnor.

VIII. RATIFICERING AV CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1975. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades år 1975 respektive år 1991.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1975. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2014.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1970.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)* ratificerades år 1986. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2000.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1989. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2014.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1991. Det tillhörande protokollet om barns indragning

i väpnade konflikter ratificerades år 2002. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2012.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2016.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* har inte ratificerats.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* ratificerades år 1968. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1968.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 2000.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, *The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR)* ratificerades år 1990.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, *Framework Convention for the protection of National Minorities*, ratificerades år 1997.

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, *European Charter for Regional or Minority Languages*, ratificerades år 1994.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen), *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, ratificerades år 2015.